

■ RUMANTSCH GRISCHUN EN SCOLA

In onn suenter la preschentaziun dal concept general

■ **(cc) Il cussegl grond ha decidì l'avust 2003 d'edir ils novs meds da scola rumantschs be pli en rumantsch grischun. En la medema sessiun ha el incumbensà la regenza d'elavurar in concept per l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. Suenter ina fasa da consultaziun ha la regenza preschentà avant in onn la versiun definitiva dal concept general. Sin basa da quel ha il departament d'educaziun, cultura e protecciun da l'ambient lantschà la fasa da realisaziun.** Il project è situà tar l'uffizi per la scola populara ed il sport ed è accessibel sur la homepage www.avs.gr.ch u directamain sur www.rumantsch-grischun.ch. L'organigram dal project sa cumpona – sper la direenziun ed il secretariat – da differentas cummissiuns che tractan las tematicas «meds d'instrucziun», «scolaziun», «rumantsch grischun ordaifer la scola» e «varietads discurridas». Questas cummissiuns han ina funcziun strategica: Ellas defineschan ils basegns e las prioritads e fan propostas per mauns dal departament u da la regenza. Sin basa da las decisziuns politicas vegnan alura installadas gruppas da lavur che realiseschan ils singuls meds d'instrucziun ed auter. La furnaziun da la magistraglia è vegnida surdada a la scol'auta da pedagogia dal Grischun; per la supervisiun linguistica dals singuls meds da scola vegn la Lia rumantscha engaschada.

Sco ulteriur element – che furma en in tschert senn la basa per las ulteriuras activitads – cumpiglia l'organigram in post da stab pedagogic/didactic. Per quest post ha pudì vegnir engaschà il pedagog *Rico Cathomas*. El è docent a las universitads da Friburg e Bulsaun ed è sa spezialisà per dumondas da la scola rumantscha e da la bilinguitad. Ensem cun *Werner Carigiet* ha el publicà las brochuras «Il quadrin didactic. Introducziun ad ina didactica generala da linguatgs» (2002) ed «Educaziun bi- e plurilingua. Respostas a dumondas fundamentalas» (2005). Avant curt è plinavant cumparida sia dissertaziun sut il titel: «Schule und Zweisprachigkeit. Immersiver Unterricht: Internationaler Forschungsstand und eine empirische Untersuchung am Beispiel des rätoromanisch-deutschen Schulmodells».

Tge è vegni fatg il 2005?

Avant e suenter la preschentaziun

dal concept general han gi lieu differentas occurenzas d'infurmaziun e da discussiun (gruppa rumantscha dal cussegl grond, conferenzas scolasticas, radunanza da delegads da la Lia rumantscha, cussegls da scola e.a.). En la Val Müstair ed en il Grischun central han la magistraglia ed ils gremis politics lantschà la discussiun davart l'introducziun dal rumantsch grischun tenor la varianta «pionier» dal concept general. Tar las votaziuns dal zercladur 2005 han tut las sis vischnancas da la Val Müstair ditg gear questa varianta. En il Surses e Val d'Alvra è la fasa da discussiun terminada tar ils gremis politics. La fasa d'infurmaziun da l'entira populaziun sco er las votaziuns èn previdas per la primavaira 2006. En la Surselva è il chantun en contact cun las vischnancas da Laax/Falera e Trin.

Tar la creaziun da meds d'instrucziun ha la midada dals idioms al rumantsch grischun pussibilità da crear novas cundiziuns da basa. Entant ch'ils meds d'instrucziun vegnivan elavurads fin uss per gronda part en il temp liber, vegnan las collavuraturas ed ils collavuratur distgargiads da qua davent a moda adequata da lur ulteriuras incumbensas. Plinavant na vegn la producciun da meds d'instrucziun per regla betg pli pajada per ura, mabain tras pauschalas resp. tras salaris fixs. En il decurs dal 2005 èn ils suandants meds d'instrucziun vegnids lantschads: Materialias d'instrucziun per la fasa «rg passiv»; fibla; matematica; cudesch da lingua 2.–9. classa; pledaris per il stgalim mesaun e superiur.

In ulteriur camp d'activitad prioritari è stà durant il 2005 la furnaziun da la magistraglia. Sco emprim pass èn collavuraturas e collavuratur dal project sa scolads linguisticamain. Suenter la definiziun dals criteris pedagogics per la fasa «rg passiv» ha gi lieu l'atun in'emprim bloc da furnaziun en la Val Müstair. Ed en vista a la fasa «rg activ» è vegnida creada ina gruppa d'experts che definescha e crescha ils cuntengs per quest bloc principal da la furnaziun.

Sguard enavant

Las lavurs da basa lantschadas il 2005 vegnan er a star en il center da l'activitad durant l'onn 2006: Accumpagnar vischnancas che voteschan davart la varianta «pionier» cun prestar lavur d'infurmaziun e

da sensibilisaziun; manar ils projects da meds d'instrucziun lantschads da la fasa da concept en la fasa d'elavuraziun; realisar il bloc da furnaziun central per l'introducziun activa dal rumantsch grischun en vischnancas da pionier.

En il decurs dal 2006 èsi plinavant previs da preschentar ina banca da datas cun il material existent en rumantsch grischun. Questa banca da datas vegn a cumpigliar ils pli differentes champs d'applicaziun (scola, cultura, medias, stadi, economia) sco er las differentas furmas d'applicaziun dal rumantsch grischun (monografias, texts en gasettas e periodicas, discs compacts, dvds, paginas d'internet, CD-Roms ed auter). Ina part dals texts vegnan ad esser accessibels en furma da pdf e pon vegnir chargiads directamain sin l'agen computer e squitschads per la lectura u per il diever en scola.

Per l'emprima mesadad dal 2006 è planisada la preschentaziun dals programs d'Office en rumantsch grischun (Word, Excel, Outlook, PowerPoint). Il program da correctura integrà vegn a pussibilitar in'applicaziun dal rumantsch al PC sco quai ch'ell'era enfin uss reservada a las linguas grondas. Il project vegn finanzia e realisà da Microsoft; las lavurs linguisticas vegnan exequidas da la Lia rumantscha sin incumbensa dal chantun. Uschepert sco quai che l'elavuraziun e terminada vegn il product final ad esser accessibel gratuitamain sur l'internet.

L'introducziun dal rumantsch grischun ha ina clera finamira: promover l'adiever dal rumantsch cun augmentar sia preschientscha e pussibilitar novs projects e champs d'applicaziun che n'èn betg pussaivels en tschintg idioms per motivs persunals e finanziaus. Sin il champ da scola e da furnaziun vegnan tranter auter examinadas las suandantas mesiras: augmentar la producciun da meds da scola rumantschs per la scola populara e crear meds per ulteriurs stgalims e partiziuns (scolina, meds terapeutics, integraziun linguistica, scolas professiunalas e scolas medias); harmonisar e sustegnair l'adiever dal rumantsch tar las differentas scolas cuntinuantas (scolas medias, scolas professiunalas, scolas autas pedagogicas, universitads); stgaffir in «diplom rumantsch» cun differents nivels, analog al sistem da diplom tar las linguas grondas.